

Fronteiras habitadas

Obra de Xavier Ríos, artista, coa colaboración de poetas do Morrazo

Xaime Toxo

Precisabamos falar do que está sucedendo nas fronteiras, nesas marcas entre, fundamentalmente, a desesperación, a persecución e a violencia impune contra a poboación -entre todo o que poderíamos denominar innomeábel - e os territorios ceibes de pexas que converten a vida nun azar entre a supervivencia e a desaparición.

Precisabamos falar diso, das fuxidas, dos caiucos, dos desertos e das illas transformadas en campos de concentración, dos pedregais afiadados coma coitelos e dos areais onde se amorean os últimos restos dunhas vidas xa sen memoria, do mar cemiterio e de probables horizontes que son crepúsculos de abusos e sufrimentos.

Non hai piedade na condición da extraterritorialidade, en ser de ningunha parte, en rachar os lazos coa comunidade onde medraches, en iniciar as rutas dun alén edificado de arames, torres de control, armas que descargan avisos que inmovilizan calquera intento de traspasar o prohibido, olladas e palabras con que se redactan os informes da infamia.

Xavier Ríos, o artista moañés, convócanos no seu libro-documento **FRONTEIRAS HABITADAS** (Deputación de Pontevedra. Editorial) a transitar esas coordenadas. A dos corpos sen nome, sen cara, sen emocións visibles, sen risos nin prantos, só unha mudez que empapa de suor o silencio.

A obra plástica de Xavier Ríos en **FRONTEIRAS HABITADAS** está composta de figuras que semellan manequíns dun escaparate que non vemos, como roupa ou obxectos que o tempo conseguirá enfelexar en fotografías de esvaecido branco e negro, ata que finalmente desaparecen.

Precisabamos falar diso, desa conciencia doente, da conculcación do dereito máis elemental: o de protexer a vida, o de acoller ao que non ten refuxio, o de ofrecer esperanza ao anónimo como quen prende un-ha luz na noite.

Precisabamos falar de quen somos nós, do que podemos facer, dos nosos códigos e regulamentos, de responder con voces de xustiza e solidariedade a tanto agravio e indefensión.

Xavier Ríos, o artista moañés, convócanos a ser testemuñas e a dar testemuño a través da obra plástica, a que el elabora, e da pala-

bra, a dos poetas do Morrazo. Xavier tece no seu libro **FRONTEIRAS HABITADAS** un documento gráfico e literario que materializa as imaxes entrevistas do que non vemos, ou do que vemos a medias, ou do que vemos e esquecemos, ou do que vemos e provoca en nós unha reacción de resposta necesaria, urxente, imprescindible. Causa-efecto. Acción-reacción. Conspirar para que as palabras adquiran a visibilidade da grafía.

As fronteiras de Xavier fican á marxe do espazo Schengen, dos pasaportes debidamente legalizados, das visas autorizadas, das salas VIPS e as cafeterías e hoteis climatizados.

A metáfora da fronteira é a do fin dun camiño non sinalado que leva a ningures, a do recinto, o valado e a devasa. É a do sendeiro escuro atravesando as noites do medo, a do agocho e o temor, a vulneración do íntimo, o abuso e a desprotección, a violencia e a rapina.

A metáfora da fronteira son as lindes entre a miseria e a vergoña, tamén as das ordes secas e monocromas, os berros destemperados e os uniformes regulamentarios, o desleixo, o frío e a fame.

As fronteiras están habitadas por corpos non identificados que viven en limbos de ninguén. Normalmente son mozos e mozas, como paquetes de roupa de grandes almacéns ou superficies comerciais, a delourar, pendurados nos trasmallos das concertinas, cariátides de campamentos levantados con deseño de cárcere en honor de non se sabe que protección.

Podemos poetizar unha concertina?

Facer un soneto de arames electrificados?

Unha caderna vía ou romance de papeis caducados?

O blues da fronteira é un lamento profundísimo que percorre as ribeiras sen esperanza. A realidade non metafórica da fronteira é converter en papel mollado o estatuto do refuxiado ou citar sen que nos caia a cara de vergoña a Declaración Universal dos Dereitos Humanos.

A Xavier Ríos debemos agradecerlle que contase con poetas e escritoras do Morrazo: Anna R. Figueiredo, Xosé Daniel Costas, Miriam Ferradán, Paulo Vilar Millán, Xaime Toxo e Lucía Novas, para conseguir unha mínima, mais intensa antoloxía da dignidade, e textualizar dalgún xeito a serie de obras plásticas que Xavier presenta, de fondísimo impacto visual, mais –por riba de todo– de fondísimo impacto ético.

Manifesta Anna R. Figueiredo no seu texto RAI-ZAME: *“Aceptar o éxodo é non ter cabida na mochila nin sequera para os dez libros que unha levaría a unha illa deserta”*.

E espeta Anna a pregunta sen resposta dunha indiferenza que nos desangra: *“E cando o meu rostro desapareza da pantalla, haste lembrar de min?”*.

Xosé Daniel Costas no seu poema FRONTEIRA, SUBSTANTIVO FEMININO, deconstrúe o mapa do irreal e traza a dor dos corpos en escorzos de feridas. Pula Xosé Daniel pola acción como alternati-

va e método, talvez como ouveo desesperado de derrota. Di Costas:

“Salta. Pendura. Observa.

Agárrate. Todo vai. Sombra.

Valado. Descalzos. Corpos prendidos aos valados de Europa.

Corpos ao clareo.”

Miriam Ferradán elabora unha cronoloxía de contrastes, unha pingueira de anos que son acontecementos, unha crónica do real que consegue murchar as flores que anuncian a primavera. Desa crónica de anos, no que corresponde a 2005, di Miriam:

“Agosto-setembro-outubro.

O salto. Balas. Un adolescente cae morto en territorio español.

Os ollos das bestas posúen armas.

A 120 km. unha avioneta cruza o ceo de Marbella, altura de miras, Europa descansa.”

Nesa nova humanización que reclamamos para todo o PLANETA, nesta era que nos tocou vivir; unha época que na que se volven construír muros,

téndense milleiros de quilómetros de arames de espíño e millóns de pantallas, retinas de ollos tecnolóxicos, retratan as intimidades ameazadas, Paulo Vilar Millán eríxese en entomólogo preciso dunha NATUREZA para todos.

Declara Paulo:

*“procurando a palabra
a cor
para reexistir
para nos volver a antropomorfizar
aquí
no
vértice de luz
no relampo creador
dunha nova e harmónica combustión
recomezar a ser
desaprender a morrer.”*

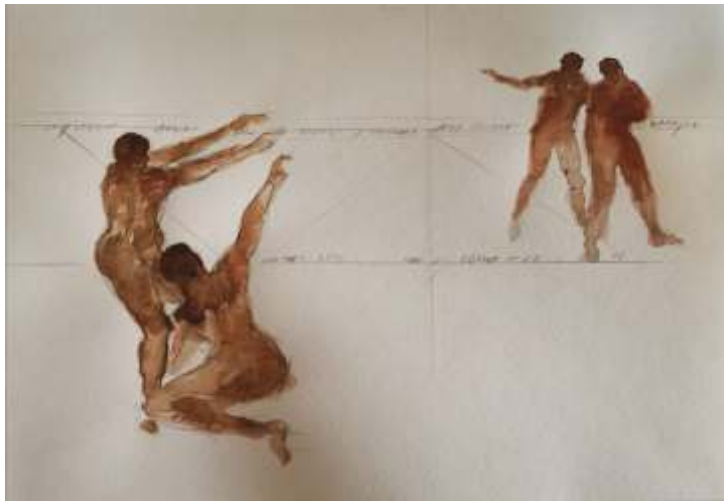
Xaime Toxo sitúase nos inicios do estar. No intre preciso dunha felicidade a piques de fracturarse. Cando a señardade do nomadismo aínda non fixo aparición e todo é posible aínda no reino de sabernos inmunes.

Di Toxo:

*“O pelo mollado de Wendy enchoupa
a camiseta coa cara de Djana Sissoko
que mercou nun concerto en Bamaco.
Soa música na camiseta de Wendy
que baila chimpendo
enriba dun sofá verde
vestida de Djana Sissoko
coas guedellas húmidas
aboando no aire.”*

Lucia Novas escribe sobre a sonoridade dos cantos e os soños que se acubillan no pasaporte dun continente. Inevitablemente somos as palabras que nos acompañan como rostros asustados dunha foto de carné grampada nun documento que entregamos nunha oficina sabéndonos ilegais.

Remato este artigo para a revista Os Galos cunha parte do palimpsesto de Lucia. Proclama a de Bueu:

*“Marrocos, as serpes, navegación, os turbantes;
os Cairos, os deltas, no lago Victoria, nas fervenzas,
nos bérberes, as delicias, o nácar, o hibisco e a
area, nas rochas, nas febres, no gato bravo, no escaravello
e o sésamo, na sémola, nos puntos, Simbad,
os estalidos de dor, os alfinetes, os arames e as
correntes; na chagas; e as milgrandas nas bocas; e os
ventos, e os illós que nacen; a esperanza.”*

Xavier Ríos convoca en FRONTEIRAS HABITADAS as voces poéticas do Morrazo para que adquira sonoridade unha cartografía que mostra os espazos de onde non se regresa, os relevos carentes de significado, o baleiro do non ser, a existencia da inmovilidade forzosa.

Unha bitácora, por outra banda, pintada de cores vermellas e apagadas, sangue e barro conxugados nunhas representacións plásticas que semellan postais sen enderezo nin selo, sen destino posible, nas que –nun reverso imaxinado– alguén podería escribir: *Estou vivo, aquí, nun lugar sen coordenadas no mapa da esperanza. Agardando pola redención última e eterna de sabernos nun alén sen retorno.*

**As ilustracións son pinturas de Xavier Rivas*